

De Edisonstraat
TRUDO

Investeren in wijkaanpak is investeren in een duurzame toekomst

Het belang van een nieuwe wijkaanpak staat momenteel hoog op de agenda. De coronacrisis heeft de problematiek van kwetsbare wijken blootgelegd. Alleen aan rellen doen jongeren echt nog mee stelde Bas ter Weel, directeur SEO Economisch Onderzoek 27 januari in het Financieel Dagblad . De plek waar je wieg staat, bepaalt anno 2021 helaas nog steeds hoe je later terecht komt . Tegelijkertijd wordt de woningnood alleen maar groter. Daarom is dit het moment voor een nieuwe wijkaanpak in kwetsbare wijken. Zo krijgen bewoners meer perspectief en kunnen sociale, fysieke en economische problemen nu echt gezamenlijk opgepakt worden. Tegelijkertijd kan zo een impuls gegeven worden aan de noodzakelijke aanpak van de woningnood en verduurzaming van de voorraad.

Tekst Cees-Jan Pen en Marieke Wenneker

Versterken van kwetsbare wijken

Door corona crisis ligt op de problematiek van kwetsbare wijken onder een vergrootglas. In bepaalde wijken nemen onderwijsachterstanden toe, wijkwinkelcentra kennen een toenemende leegstand en jongeren verliezen op grote schaal hun werk. Maar binnehuis groeien de problemen ook: de schuldenproblematiek van bewoners neemt toe, huiselijk geweld neemt toe en jongeren vervelen zich en zwerven over straat. Daar bovenop staan jeugdzorg en jongerenwerk - vooral door bezuinigingen van afgelopen jaren - onder druk.

Elke wijk heeft een andere aanpak nodig

Als je bewoners in deze wijken wijk echt wilt helpen om zich verder te ontwikkelen en toekomstperspectief te bieden, dan zal je mensen zelf centraal moeten stellen. Alleen daarmee kan je tot wezenlijke verandering komen. Fysieke ingrepen moeten er vooral op gericht zijn dat het voorzieningenniveau in de wijk in stand blijft of kan worden versterkt, het aantal inwoners stijgt en de wijk weer in trek raakt en een bloeiende wijk-economie kent.

Leren van Woensel-West

Wat zo'n mensgerichte benadering met burgers kan doen, blijkt onder andere uit de transformatie van de voormalige aandachtswijk Woensel-West in Eindhoven. Deze wijk veranderde van een no go area met veel criminaliteit naar een bloeiende, hippe wijk

met een van de beste basisscholen van de stad, een wijk waar de bewoners zelf zorg dragen voor de leefbaarheid en waar ze graag wonen[1]. De Buurt Onderneming, opgericht door woningcorporatie Trudo en de gemeente Eindhoven, begreep wat nodig was om de wijk verder te brengen. De focus lag niet op huizen bouwen, maar op bewoners en hun ontwikkeling; vooral de kinderen, want zij hebben de toekomst. Het idee was: geef kinderen een goede start, want een achterstand op jonge leeftijd is later moeilijk in te halen. Het kids-project speelde hier een belangrijke rol in: nieuwe bewoners kregen 100 euro korting op de huur van de woningcorporatie, als ze zich als vrijwilliger inzetten om kinderen in de wijk te begeleiden, bijvoorbeeld bij schoolwerk. Een nieuw multifunctioneel gebouw hielp daarbij om ook daadwerkelijk fysiek dicht bij de bewoners te kunnen zijn. Het bouwen van huizen werd wel als noodzakelijk gezien,

maar was niet de kern van het verbeterprogramma. Alleen met het bouwen van huizen zou de wijk namelijk niet veranderen. Bijzonder is ook, dat werd ingezet op het versterken van de bedrijvigheid, om de wijk sociaal economisch te veranderen. De wijk-economie diende als instrument voor de transformatie van de wijk. De meest beruchte straat van de wijk, de Edisonstraat, veranderde daardoor in een levendige straat met winkels en horeca - multicultureel, lokaal, artistiek en biologisch. Mensen uit heel Eindhoven en daarbuiten komen daar -ook nu- speciaal voor naar Woensel-West.

Kenmerkend voor de aanpak was, dat er een grote voeling van betrokken professionals was bij de wijk en er aansluiting werd gezocht bij de bewoners zelf. Zij voelden zich daardoor gewaardeerd. Dat bleek een

De Edisonstraat tijdens de bouw. FOTO: TRUDO

belangrijke sleutel te zijn voor de verandering. De transformatie in deze wijk nam een grote vlucht, toen bewoners gingen ervaren, dat ze gerespecteerd werden om wie ze waren en om hun betekenis voor de wijk. “De insteek was niet om ze per se te willen veranderen, maar ze positieve dingen mee te geven voor hen zelf”, aldus een betrokkene. Die mensgerichte, specifieke benadering was mogelijk, omdat er al een wijkgerichte focus was. De verschillende betrokken partijen, zoals de gemeente, school, politie, bewonersstichting, huurdervereniging, andere woningcorporaties, reclassering en zorg- en welzijnsorganisaties wisten van elkaar wat ze deden en zochten afstemming. Dit is helaas niet altijd vanzelfsprekend. Vaak zijn er (tijdelijke) geldstromen die zich richten op dezelfde problematiek, maar worden geparkeerd bij instellingen die te ver afstaan van de groep waar ze voor bedoeld zijn.

Aangezien elke wijk anders is, heeft elke

wijk een andere aanpak nodig. In elke wijk zijn er andere accenten. De grote kracht is echter te kijken naar wat een wijk echt nodig heeft en tot de essentie te komen. Een preventieve en wenkende wijkaanpak werkt daarbij over het algemeen beter dan repressie. In Amsterdam Zuidoost is recent een “mensgerichte” vernieuwingsaanpak gestart met de ambitie dat elk kind dat opgroeit in deze wijk uiteindelijk evenveel kansen krijgt als elders in de stad. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan nieuwbouwwoningen voor Amsterdammers met een modaal of hoger inkomen[2]. Daarbij wordt ingezet op vier (brede) velden veiligheid, wonen, onderwijs en werk[3]. Kenmerkend zijn de actieve rol voor bewoners, het gebruik van wijkactieteams in plaats van alleen wijkagenten, en een integrale aanpak. Net als in Woensel-West geven de huidige bewoners aan dat ze vooral respect belangrijk vinden. Nieuwe bewoners in de wijk moeten hen waarderen om wie ze

zijn. Alleen dan zullen zij ook in beweging komen.

Toekomstbestendige woningbouw

Tegelijkertijd kan zo'n aanpak de woningnood tegengaan. In het verkennende onderzoek van KAW architecten uit 2020 met de veelzeggende titel 'Ruimte zat in de stad' wordt geschat dat het de komende tien jaar mogelijk moet zijn om tussen de 482.000 en 708.000 extra huishoudens in de naoorlogse (aandachts)wijken te laten wonen. De woningnood is in één keer bijna opgelost. Bijkomend voordeel is dat deze wijken meteen versterkt worden, de koopkracht en daarmee het voorzieningenniveau stijgt en verder wegglijden wordt voorkomen. (zie ook het artikel van Raimer Meding van KAW)

Toekomstbestendige woningbouw draait om duurzaam verstedelijken en het versterken en benutten van de bestaande gebouwde omgeving en infrastructuur. De plannen draaien momenteel teveel om het met een sectorale woningbouwbril plakken van woningaantallen op regio's, waarbij de link met de wijkaanpak ontbreekt. Dit terwijl het debat moet gaan over hoe je een gebied of wijk integraal kunt versterken. Dat kan onder meer door het toevoegen van duizenden woningen per wijk en het versterken van de leefkwaliteit en economie samen met de bewoners van een wijk. Door het bouwen van honderdduizenden woningen in de aandachtswijken kan bovendien een verhuisbeweging op gang worden gebracht. Er wordt gebouwd voor de vraag en er komen weer gewone rijtjeshuizen en eengezinswoningen in deze wijken of in de omgeving van deze wijken vrij. Dit trekt nieuwe bewoners aan met koopkracht en het aantal inwoners stijgt, wat weer een positief effect heeft op het voorzieningenniveau. Het meest bekende voor-

beeld is de aanpak Nationaal Programma Rotterdam-Zuid. Een Nationaal Programma was nodig, omdat de sociaaleconomische problemen in deze wijk in omvang en intensiteit ongekend waren voor Nederlandse be-
grippen. In het programma worden omvangrijke sociale, economische en ruimtelijke investeringen gedaan, waaronder stevige woningbouwprogramma's. Door het toevoegen van meer diverse typen woningen is er in eerste instantie meer ruimte voor doorstroming van bestaande bewoners. Daarnaast zijn als extra impuls andere doelgroepen met meer koopkracht naar zuid getrokken. Dit geeft weer een impuls aan het voorzieningenniveau en zorgt voor de noodzakelijke sociale stijging in de wijk.

Financiële middelen

Er zijn op dit moment veel financiële middelen beschikbaar om met een dergelijke aanpak aan de slag te gaan. In 2020 heeft het Rijk, mede door politieke druk vanuit burgemeesters in de grote steden[1], in totaal €450M uitgetrokken voor de leefbaarheid van kwetsbare wijken[2]. Vanuit kennisinstellingen werd de toenemende noodzaak voor een nieuwe wijkaanpak al langer bepleit[3]. Bij de recente rellen in een aantal Nederlandse steden, ook in kwetsbare wijken, lag de nadruk teveel op repressie en ontbrak de aandacht voor meer preventieve en wenkende wijkaanpak. Daarnaast is vanuit de woningbouwimpuls van het Rijk is €1 miljard beschikbaar[4]. Een deel van deze impuls kan gericht worden ingezet om kwetsbare wijken fysiek te versterken. Dat lijkt effectiever en sneller dan het volbouwen van groene stadsranden en groene gebieden om de stad. Een extra impuls, ook voor kwetsbare wijken, vormen de investeringen van €100 M in 2020 voor aardgasvrije wijken[5]. Met zoveel beschikbare investeringen is het zaak de regelingen en geldstromen te combi-

neren. Zo kunnen we echt de mens centraal stellen en problemen op een duurzame, langdurige manier oplossen. Daarmee wordt ruim tien jaar na dato het gedachtegoed over de aanpak van kwetsbare wijken van – de helaas veel te vroeg overleden en voor haar wijkaanpak onterecht bekritiseerde – Ella Vogelaar weer actueel. De extra investeringen die in 2007 onder haar leiding werden gedaan in veertig aandachtswijken (later Krachtwijken genoemd) waren hard nodig, gelet op de stapeling van sociale, fysieke en economische problemen.

Een wenkend perspectief

Juist nú is daarom het moment om aan de slag te gaan met een nieuwe wijkaanpak. Door regelingen en geldstromen te combineren is er de mogelijkheid te werken aan wenzelijke verandering van de wijk. Laat daarin

bewoners de hoofdrol spelen. Zij maken de wijk. Het mes snijdt door zo'n aanpak aan meerdere kanten. Bewoners krijgen meer perspectief, het woningprobleem wordt aangepakt, en er wordt een aantrekkelijke duurzame leefomgeving gecreëerd. Ook de slaagkans voor de energietransitie wordt hiermee vergroot. Wat zou het mooi zijn als we niet op één maar op al deze gebieden tegelijk stappen kunnen zetten. Via een nieuw soort wijkaanpak kunnen we diverse maatschappelijke vraagstukken combineren en de zorgen over de voortgaande tweedeling een halt toeroepen. We willen allemaal sterker uit de crisis komen. Laten we dan op een duurzame manier ons uit de crisis investeren. Overheden zetten in op impactvol investeren en werken aan duurzaam en inclusief herstel. Zet hierbij de wijkaanpak voorop. ■

- [1] <https://fd.nl/ opinie/1372001/alleen-aan-rellen-doen-deze-jongens-nog-echt-mee-mcc1caG0Wedc>
- [2] <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/opgroeien-in-een-arme-buurt-of-in-een-rijke-wijk-kan-later-tienduizenden-euro-s-inkomen-schelen~b5a27c36/>
- [3] <https://www.trouw.nl/nieuws/in-woensel-west-zijn-ze-blij-een-vogelaarwijk-te-zijn~b8788b6d/>
- [4] https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/masterplan-moet-amsterdam-zuidoost-transformeren-tot-een-bruisend-leefbaar-en-veilig-stadsdeel~b38cdd31/?utm_source=link&utm_medium=app&utm_campaign=shared%20content&utm_content=free
- [5] https://www.zoiszuidoost.nl/downloads/ZO-Zuidoost%20Masterplan_final%202021-2040.pdf
- [6] (<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/burgemeesters-coronacrisis-treft-kwetsbare-wijken-hard-1-25-miljard-euro-nodig-voor-actieplan~be9f35fc/>)
- [7] <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/11/06/kabinet-maakt-450-miljoen-euro-vrij-om-armere-wijken-leefbaarder-te-maken-a4019044>
- [8] https://www.nul20.nl/dossiers/comeback-van-wijkaanpak-i,https://www.socialevraagstukken.nl/het-gelijk-van-vogelaar/,https://lpb.nl/blog-vlog/blog-vlog-bericht/gastblog-zeven-aandachtspunten-voor-de-comeback-van-de-wijkaanpak/enhttps://www.platform31.nl/uploads/media_item/media_item/114/50/2_Presentatie_Matthijs_Uyterlinde_bij_essay_Naar_een_wendbare_wijkaanpak-1539774210.pdf
- [9] <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/09/10/ruim-51.000-woningen-erbij-dankzij-woningbouwimpuls>
- [10] <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aardgasvrije-wijken/nieuws/2020/10/26/bijna-100-miljoen-euro-voor-proeftuinen-aardgasvrij-in-19-gemeenten>